

Från Håga bro till Håga gård

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2

Håga 10:18 & 10:35
Uppsala kommun
Uppland

Hans Göthberg

Från Håga bro till Håga gård

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2

Håga 10:18 & 10:35
Uppsala kommun
Uppland

Hans Göthberg

Omslagsbild: Vy över hagar inom Hågas bytomt. Bakom träden i bakgrunden kan Hågahögen anas. Mot söder.

Upplandsmuseets rapporter 2018:14
ISSN 1654-8280

Fotograf och bearbetning av foton där inget annat anges: Joakim Kjellberg
Planframställning där inget annat anges: Hans Göthberg
Granskning: Anna Ölund

Allmänt kartmaterial: © Lantmäteriet, dnr I2014/00634 / © SGU, dnr I2014/00634

© Upplandsmuseet, 2018

Upplandsmuseet, Drottninggatan 7, 753 10 Uppsala
Telefon 018 – 16 91 00
www.upplandsmuseet.se

Innehåll

Sammanfattning	7
Inledning	8
Bakgrund	9
Syfte, metod och genomförande	9
Topografi och fornlämningsmiljö	9
Utredningsresultat	11
Ettapp 1 – Kart- och arkivgenomgång och fältinventering	11
Tidigare undersökningar och fynd	11
Äldre kartor och historiska uppgifter	11
Fältinventering	15
Ettapp 2 – Schaktgrävning	18
Diskussion och antikvarisk bedömning	23
Antikvarisk bedömning	23
Administrativa uppgifter	24
Referenser	25
Bilagor	27
Bilaga 1 – Lämningslista	27
Bilaga 2 – Schaktlista	27

Figur 1. Översiktskarta över Uppsala län med Håga markerat med röd ring.

Sammanfattning

Upplandsmuseets avdelning Arkeologi utförde under maj 2018 en arkeologisk utredning omfattande etapp 1 och 2 inom fastigheterna Håga 10:18 och 10:35. Utredningen gjordes med anledning av att Uppsala kommun har planer på att anlägga en gång- och cykelväg längs med Hågavägen från Håga bro till Håga gård. Syftet med utredningen var att fastställa om det fanns hittills okända fornlämningar inom utredningsområdet.

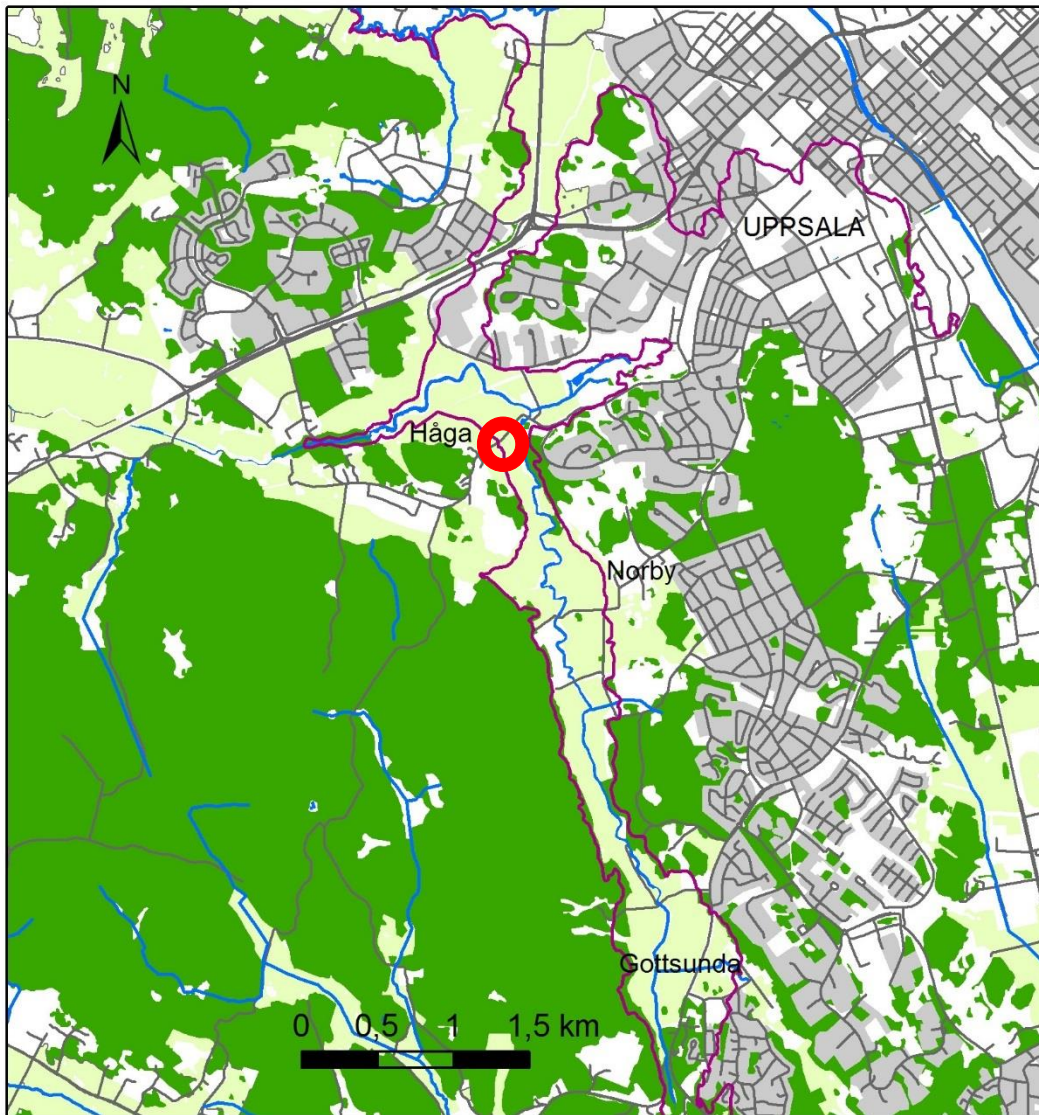
Inom utredningens etapp 1 avgränsades Hågas bytomt utifrån lantmäterikartor från 1600- och 1700-talen. På äldre kartor identifierades därtill två platser för bebyggelse samt läge för en bro över Hågaån. Vid fältinventeringen lokaliserades dock inga lämningar som kan kopplas till dem. Dessutom låg platserna utanför utredningsområdet. Inom bytomten identifierades däremot två husgrunder. Utifrån kartor tillhör de 1800-talets mitt.

Vid utredningens etapp 2 lokaliserades tre mindre områden med överplöjda lämningar av boplatsskarakter. Sannolikt är de förhistoriska eller möjligen medeltida. Lämningarna låg inom och i anslutning till bytomten.

Inledning

Upplandsmuseets avdelning Arkeologi gjorde under maj 2018 en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 inom fastigheterna Håga 10:18 och 10:35 i Uppsala socken i Uppsala kommun. Utredningen utfördes inför planerad utbyggnad av gång- och cykelväg (fig. 1, 2). Utredningen gjordes på uppdrag av Uppsala kommun och efter beslut av Länsstyrelsen i Uppsala län (lstn dnr 431-2131-18). Projektledare för Upplandsmuseet var Hans Göthberg.

Figur 2. Översiktskarta över Uppsalas sydvästra delar med utredningsområdet vid Håga markerat med röd cirkel. Under yngre bronsålder sträckte sig en vik förbi Håga, markerad av nivån 15 m ö h (lila linje). Skala 1:50 000.

Bakgrund

Syfte, metod och genomförande

Syftet med utredningen var att identifiera och preliminärt avgränsa eventuell förekomst av fornlämning inom utredningsområdet. Utredningen bestod av etapp 1 och 2.

I etapp 1 ingick två moment, en genomgång av kart- och arkivmaterial och en fältinventering. I den förstnämnda ingick en översiktlig genomgång av äldre lantmäterikartor för att få en bild av markanvändning och bebyggelsen under sen historisk tid. Därtill togs uppgifter fram om platsen under historisk tid. Dessutom gjordes en kontroll av eventuella arkeologiska fynd eller undersökningar från det aktuella området i Statens Historiska museer och Upplandsmuseet. Fältinventeringen bestod av en systematisk okulär terrängrekognosering av utredningsområdet för att identifiera eventuella fornlämningar eller potentiella lägen för sådana. Med geologsond kontrollerades företeelser som inte var synliga i markytan och naturligt avsatta lager. I fältinventeringen ingick en antikvarisk bedömning av fornlämningar och lämningar av annan karaktär. Påträffade lämningar lägesbestämdes manuellt och med GPS med nätverks-RTK.

Inom etapp 2 var huvudmomentet schaktgrävning med grävmaskin. Dessa grävdes både i odlingsmark och på impedimentmark. Schakt, arkeologiska och topografiska objekt dokumenterades med GPS med nätverks-RTK för vidare bearbetning i Intrasis.

Utredningsområdets storlek uppgick till ca 6 000 m². Den östligaste delen, närmast Hågaån, hade lägre prioritet inom etapp 2 eftersom det låglänta läget bedömdes tala mot att det innehöll äldre lämningar.

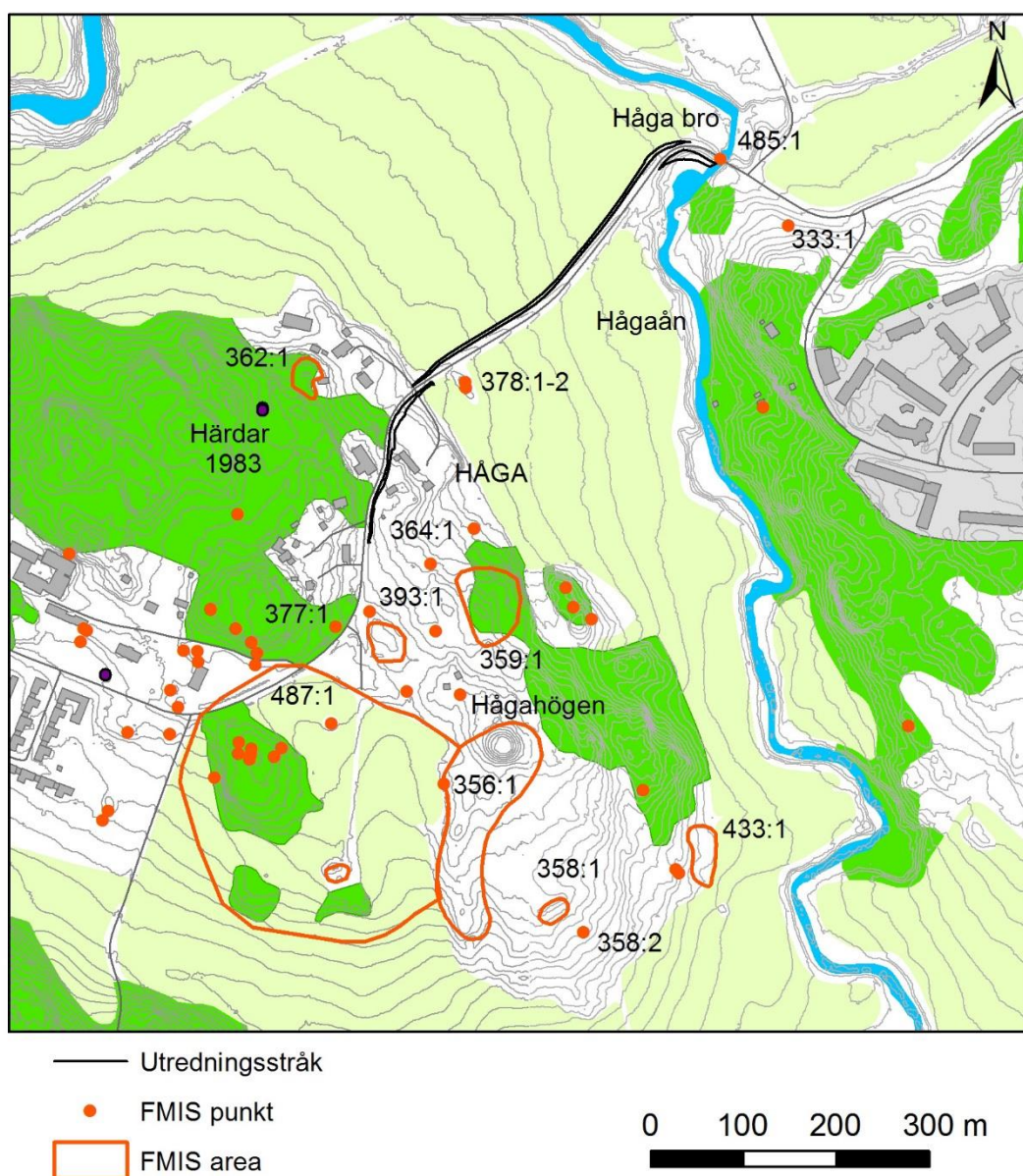
Topografi och fornlämningsmiljö

Stråket för utredningsområdet ligger i Hågaåns dalgång, strax söder om den krök där Hågaån vänder söderut för att sedan utmynna i Ekoln. Utredningsområdet ligger huvudsakligen väster om Hågaån och berör både odlingsmark och impedimentmark vid Håga gård. Till en mindre del berörs också mark på den östra sidan av Hågaån i anslutning till bron. Nivåerna i odlingsmarken ligger i intervallet 11-18 m ö h. Impedimentmarken där Håga gård ligger utgörs av sluttning, med nivåer mellan 19 och 28 m ö h.

Under yngre bronsålder sträckte sig en vik från Ekoln till Håga och vidare norrut. Genom strandlinjeförskjutningen kom viken under äldre järnålder att sluta i höjd med Norby (fig. 2).

Till de mest påtagliga lämningarna i närområdet hör den stora Hågahögen (fig. 3). Den är en av få kända bronsåldershögar i Mälardalsregionen. I en västlig sidodalgång till Hågadalén finns ett stort antal skärvestenshögar och hållristningar i form av skålgropar på flera platser. Där finns också husgrunder tolkade som kulthus från bronsålder (Victor 2002). Denna ansamling av lämningar som huvudsakligen tillhör bronsålder har tolkats som att Håga haft mycket stor betydelse under bronsålder (Ojala 2016).

Andra lämningar har en huvudsaklig tillhörighet i järnålder. Till dessa hör fyra gravfält – Uppsala 356:1, 359:1, 362:1, 433:1 (fig. 3). Till skillnad från lämningarna från bronsåldern har gravfälten en placering som innebär en exponering österut mot Hågaån. Det finns också några andra gravar, däribland stensättningarna Uppsala 358:2 och 377:1, varav den sistnämnda är undersökt och borttagen. En lämning har beteckningen grav markerad med sten/block (Uppsala 393:1). Eftersom stenen har en järnkrampa har den varit grindstolpe, men har bedömts vara en möjlig rest sten, om än flyttad. Därtill finns runstenen Uppsala 364:1 (U 895), som dock är flyttad från Flogsta under 1800-talets andra hälft. I Håga har en annan runsten (U 896) ursprungligen funnits, men den flyttades under 1720-talet till Uppsala och står numera i Universitetsparken (Wessén & Jansson 1951 s. 604ff).

Figur 3. Utredningsstråket för GC-vägen mellan Håga bro och Håga och kända fornlämningar i omgivningen. Skala 1:8 000.

Utredningsresultat

Etapp 1 – Kart- och arkivgenomgång och fältinventering

Tidigare undersökningar och fynd

I samlingarna för Statens Historiska Museer (SHM) och Museum Gustavianum (UMF) finns uppgifter om fynd av föremål från Håga. I flertalet fall är dock by eller gård den enda uppgiften om fyndplatsen. Till dessa hör en oval spännbuckla (SHM 12176), svärdsslida av järn (UMF 1047), doppsko av brons till svärdsslida (UMF 1231), holkyxa av brons (UMF 983), trindyxa av sten (UMF 5882), enkel skafthålsyxa av sten (UMF 4285), firsidig stenyxa (UMF 3313).

Vid Håga har flera undersökningar utförts. Den mest kända är den som gällde den stora Hågahögen. Dess datering ligger i bronsålderns period IV (Almgren 1905; Ojala 2016). Högen är en av få kända stora bronsåldershögar i Mälardalen. Högens ovanliga karaktär förstärks också av att graven innehöll ett svärd och flera praktföremål, varav några guldbelagda. Invid högen finns ett gravfält (Uppsala 356:1) där några gravar från yngre järnålder undersöktes (Almgren 1905). I rumslig anslutning till Hågahögen har också två husgrunder legat som efter undersökning tolkas som kulthus från bronsålder (Victor 2002).

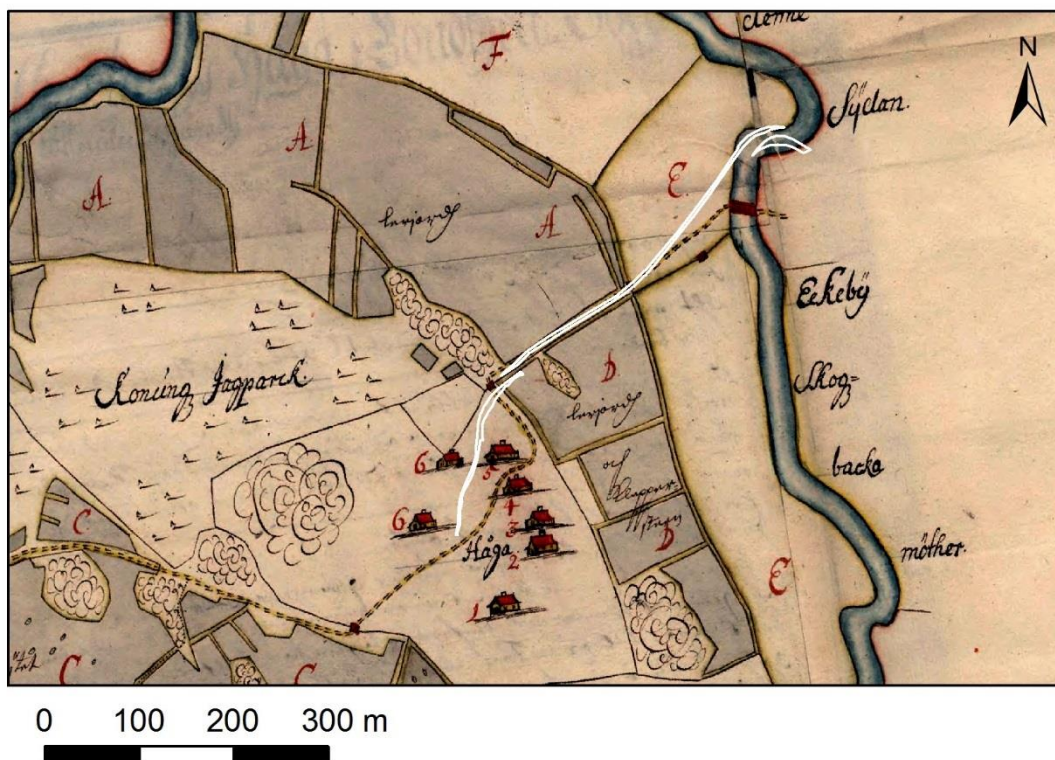
I åkermark strax väster om Hågahögen finns boplatsen Uppsala 487:1, där kulturlager och skärvstenlager har påvisats vid efterundersökning och utredning med schaktgrävning (Bennett 1978; Frölund 1996). Mindre delar av boplatsen har också undersökts vid en seminariegrävning tillsammans med delar av skärvstenshögen Uppsala 368:1. Föremålsmaterialen antyder en lång brukningstid, från äldre bronsålder till förromersk järnålder (Forsberg & Hjärthner-Holdar 1985; Victor 2002).

Något längre västerut dokumenterades en ugn 1984 vid en schaktningsövervakning (Gezelius 2002). Möjligen är det en enkel tegelugn, en s.k. fältugn. Ännu längre västerut, 900 m från Hågahögen, har en boplats undersökts. Där påträffades lämningar av hus från yngre bronsålder, förromersk järnålder och folkvandringstid (Göthberg & Holmström 1999).

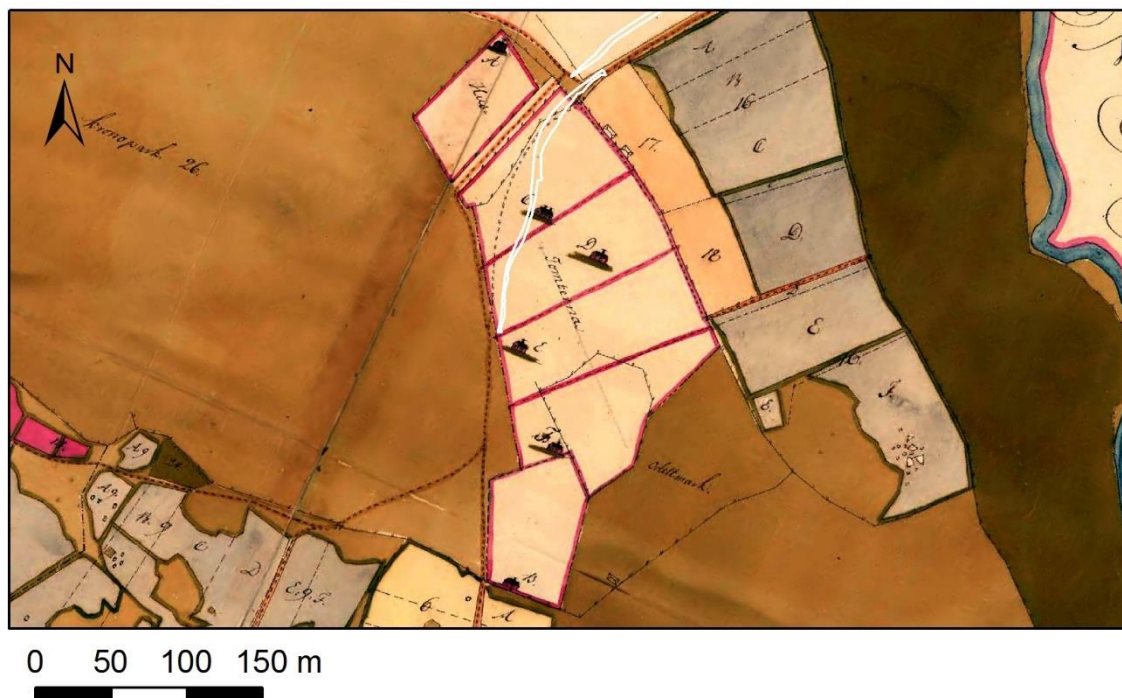
Samtliga dessa undersökta platser ligger i en sidodalgång till Hågaåns dalgång. I den sistnämnda har däremot få lämningar undersökts. Till dessa hör två härdar som dokumenterades vid en schaktningsövervakning 1984 (Gezelius 2002). De låg i impedimentmark omkring 140 m väst om den västra delen av det nu aktuella utredningsstråket.

Äldre kartor och historiska uppgifter

Utredningsområdet berör mark som främst har ingått i Hågas ägor. Öster om Hågaåns vidtog Flogstas och Norbys ägor. De äldsta skriftliga beläggen för Håga är från 1278 och 1301 skrivs namnet ”Haghe”. Vid 1500-talets mitt bestod Håga av fem gårdar och en utjord (DMS 1984 s. 50f).

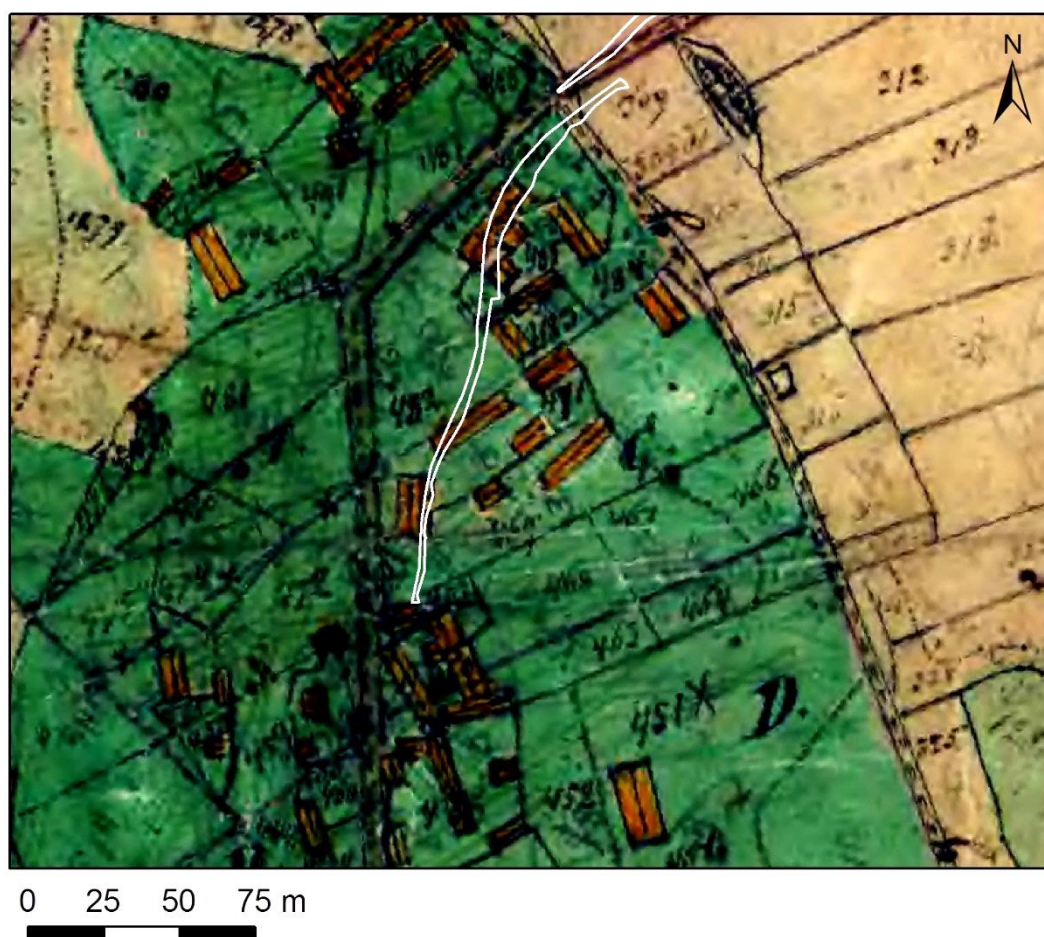
Figur 4. Rektifierat utsnitt av karta från 1690 över Håga. Utredningsstråket för GC-vägen (vit linje) passerar nära en gård (nr. 5). Närmast Hågaån fanns äng och bron över ån låg ett stycke söder om utredningsstråket. Skala 1:8 000.

Figur 5. Rektifierat utsnitt av karta över Håga från 1772 som visar bytomten. Utredningsstråket för GC-vägen (vit linje) passerar läget för gårdarna C och E. Skala 1:5 000.

Av äldre lantmäterikartor för Håga finns fyra generationer kartor, från 1635, 1690, 1772 och 1864 (se Referenser, Lantmäteriakter). Den västra delen av utredningsstråket berör Hågas bytomt (*Objekt 1A, fig 9*). Kartorna från 1635 och 1690 visar byns fem gårdar med symboler, vilket innebär att omfattningen av bebyggelsen och de enskilda gårdstomterna inte framgår. Gårdarna låg enligt kartorna längs åkerkanten av Hågaåns dalgång och var exponerade österut. Den nordligaste av gårdarna var från slutet av 1600-talet kaplansboställe (Almquist 1931 s. 313). Symbolen för denna gård (nr. 5 på kartan) låg nära utredningsstråket enligt kartan från 1690 (fig. 4).

Kartan från 1772 visar både hela bytomten, gårdstomterna och symboler för gårdarna. Antalet gårdar var då sex, efter en delning av en av gårdarna. Gårdarnas placering verkar också ha förändrats något. Den nytillkomna gården låg norr om vägen, där det tidigare inte verkar ha funnits någon gård. Även i den södra delen av bytomten hade förändringar skett. Den sydligaste gården låg invid åkermarken väster om Hågahögen, även det ett nytt läge. Några av de övriga fyra gårdarna verkar ha fått nya placeringar högre upp i slutningen, istället för nära åkerkanten. Utredningsstråket berör därmed bytomten och passerar två gårdslägen (C, E) enligt gårdssymbolernas placering på kartorna (fig. 5).

Figur 6. Rektifierat utsnitt av karta över Håga från 1864 som visar norra delen av bytomten. Utredningsstråket för GC-vägen (vit linje) korsar eller ansluter till flera hus. Skala 1:2 500.

Kartan från 1864 har en noggrannare redovisningsnivå, eftersom de individuella husen inom gårdarna visas. Utredningsstråket passerar platserna för flera hus (fig. 6). Kartorna visar också en väg på bytomten, men med varierande sträckning. Den dragning av vägen som gäller idag har tillkommit under 1900-talet.

Den östra delen av utredningsområdet berör enligt samtliga kartor odlingsmark. Denna utgjordes i den högre belägna, västra delen, av åkermark och i den lägre belägna delen närmast Hågaån av ängsmark (fig. 4). En detalj är att kartan från 1772 visar att det fanns hamptäppor nära Hågaån.

Kartorna från 1772 och 1864 visar en väg med i stort sett samma sträckning som den nuvarande vägen. Detta visar i stort sett även kartan från 1690, med undantag för att vägen korsade Hågaån på en bro (*Objekt 4, fig 9*) omkring 100 m sydväst om den nuvarande stenvalvsbron (fig. 4). På ett mer detaljerat plan pekar kartorna över Håga från 1772, Flogsta från 1773 och Norby från 1903 på att Håga bro hade en orientering i NNV-SSO och därmed låg vinkelrätt mot åfåran. För detta tyder också dagens fastighetsgränser på den södra sidan av ån, vilka avspeglar ett brofäste strax väster om det nuvarande. Den nuvarande stenvalvsbron (Uppsala 485:1) är orienterad närmast i VNV-OSO. Det skulle kunna tyda på att dagens stenvalvsbro är uppförd efter 1903.

Marken direkt öster om Hågaån vid bron tillhörde Flogsta enligt kartor från 1635 och 1773. Den senare kartan visar att marken närmast ån och söder om brofästet utgjordes av impedimentmark, vilken öster om bron avlöstes av ängsmark. Enligt kartan från 1787 över Norbys skogsmark har impedimentmarken söder om Håga bro betecknats som Hammaren. Dess tillhörighet var omtvistad mellan Flogsta och Norby. Av kartan över Flogsta från 1851 och Häradsekonomiska kartan från 1859-63 framgår att Hammaren då tillhörde Norby.

Figur 7. Rektifierat utsnitt av karta över Norby från 1787 med området kring Håga bro. Nordväst om bron fanns en "Skräddarestuga". Den låg strax norr om utredningsstråket (vit linje). Skala 1:1 500.

I anslutning till Håga bro har det funnits bebyggelse. På den norra sidan av vägen och strax nordväst om Håga bro har en karta över Norby från 1787 en markering för en skräddarstuga – *Objekt 2* (fig. 7 och 9). Däremot finns ingen markering för en sådan på denna plats på kartorna över Håga från 1772 och 1864, varför den bör ha tillkommit mellan 1772 och 1787 och upphört före 1864. Däremot visar Häradsekonomiska kartan från 1859-63 och Generalstabskartan från 1867 att det fanns en backstuga strax söder om Håga bro (*Objekt 3, fig 9*). En bebyggelse omkring 50 m söder om bron visas på en karta över Norby från 1903. Den sistnämnda är mest detaljerad och ses därför som den mest trovärdiga i redovisningen av bebyggelsens placering. Ekonomiska kartan från 1954 och Generalstabskartan från 1943 redovisar däremot en bebyggelse cirka 80 m söder om bron. Dessa skillnader i avstånd till bron pekar på att bebyggelsen flyttats mellan 1903 och 1954.

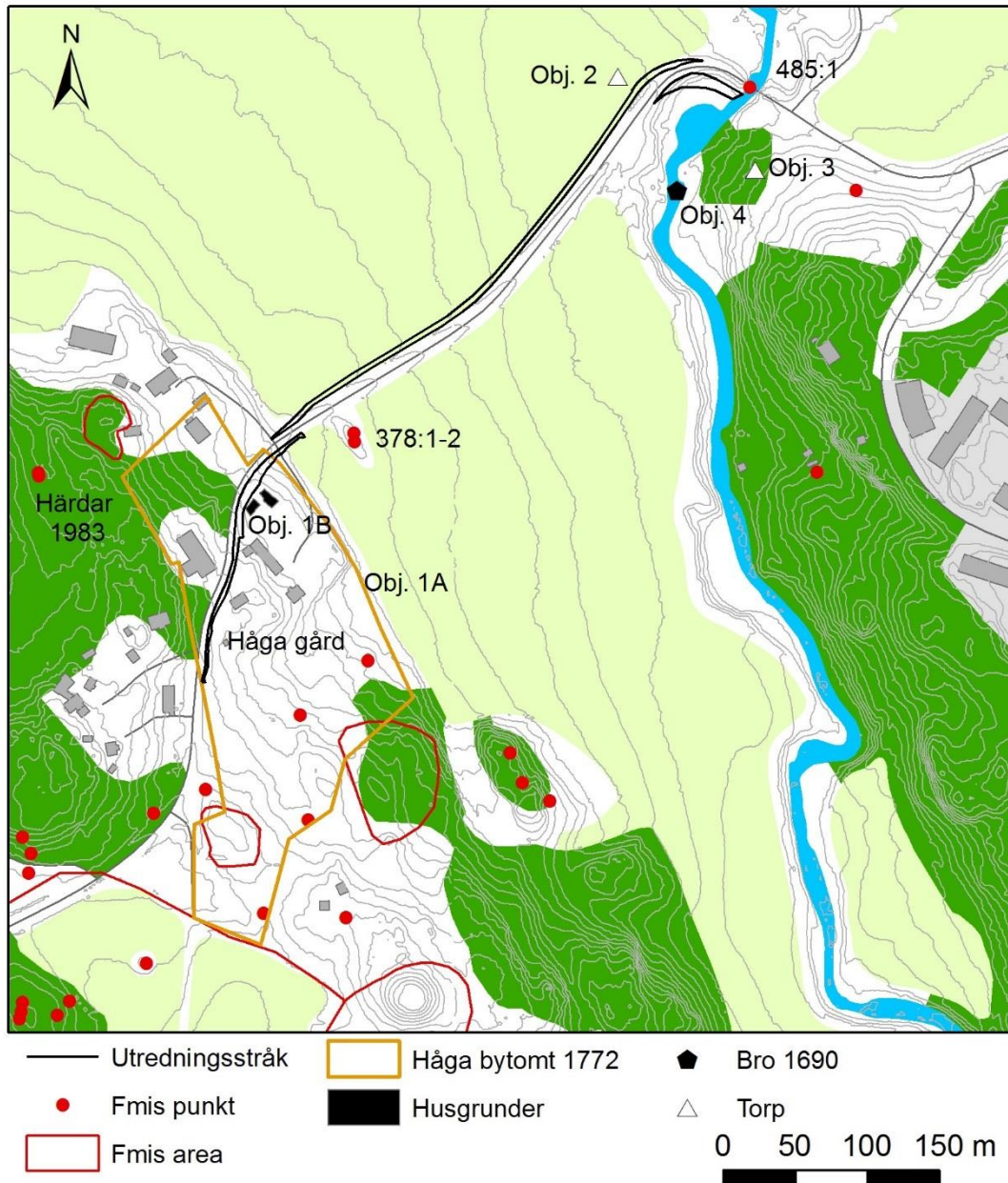
Fältinventering

Utredningsstråket ansluter längst i öster till Hågaåns nedskurna fåra. Dess kanter är i stor utsträckning bevuxen med buskar och träd, särskilt på den östra sidan. Därefter följer en större åkermark. Den avlöses av i väster av impedimentmark där Håga gård är belägen. Inom utredningsstråket utgjordes impedimentmarken av en beteshage och av gårdsplan i anslutning till ekonomibyggnader.

Figur 8. Hågaåns nedskurna och flacka fåra sydväst om nuvarande broläget. Inget skvallrar om att en bro enligt en karta från 1690 ska ha funnits här. Mot nordost.

Söder om Håga bro kunde inte lämningar lokaliseras av den bebyggelse som är markerad på kartor (fig. 9). Läget för bebyggelsen på kartan 1903 (*Objekt 3*) infaller inom ett stort och tätt buskage. Delvis utgörs detta av syrébuskar, vilket kan ses som en indikator på sentida bebyggelse. Eftersom den nuvarande parkeringsplatsen av allt att döma kommer att förskjutas västerut i samband med anläggande av ny bro kommer inte läget för bebyggelsen att beröras.

Figur 9. Utredningsstråket med Håga bytomt (Objekt 1A) efter karta från 1772, platser för torp (Objekt 2, 3) och bro (Objekt 4) enligt kartor samt husgrunder (Objekt 1B) från fältinventeringen. Skala 1:5 000.

Inte heller norr om bron kunde några spår urskiljas efter den skräddarstuga som är markerad på kartan 1787 (*Objekt 2*). Eftersom platsen utgörs av åkermark kan syllstenar mycket väl ha försvunnit i samband med plöjning.

Den bro som finns utsatt på kartan från 1690 (*Objekt 4*) har inte lämnat några synliga spår av brofästen efter sig. Ån löper på den aktuella platsen i en bred och flack fåra (fig. 8). Markeringen på kartan antyder att bron var byggd av trä. Lämningar efter bron kan ha förstörts genom erosion, omgrävning av åfåran samt den sentida torpbebyggelsen på den östra sidan.

Längre västerut i utredningsstråket noterades spridda rundade och skarpkantade stenar i åkermarkens västra del. Impedimentet med skålgropslokalen Uppsala 378:1-2 fortsatte ända fram till vägens södra dikeskant (fig. 10). De tre skålgroparna ska ligga på berghällens krön. Dessa kunde inte lokaliseras eftersom berghällen var täckt med mossa och lavar. Däremot fanns flera stag till en ledningsstolpe.

Inom bytomten (*Objekt 1A*) i en beteshage identifierades två husgrunder, A231 och 248 (*Objekt 1B*). Lämningarna utgjordes av ofullständiga rader med syllstenar. Utifrån dessa var husgrunderna 10-13 m långa och 4,4-6,7 m breda. De överensstämmer väl sett till placering och orientering med hus på kartan från 1864. Nära husgrunderna gick även berget i dagen. Inom hagen finns ytterligare stenar, varav några troligen är markfasta, medan andra är röjningssten. Högre upp i slutningen låg gårdsplanen.

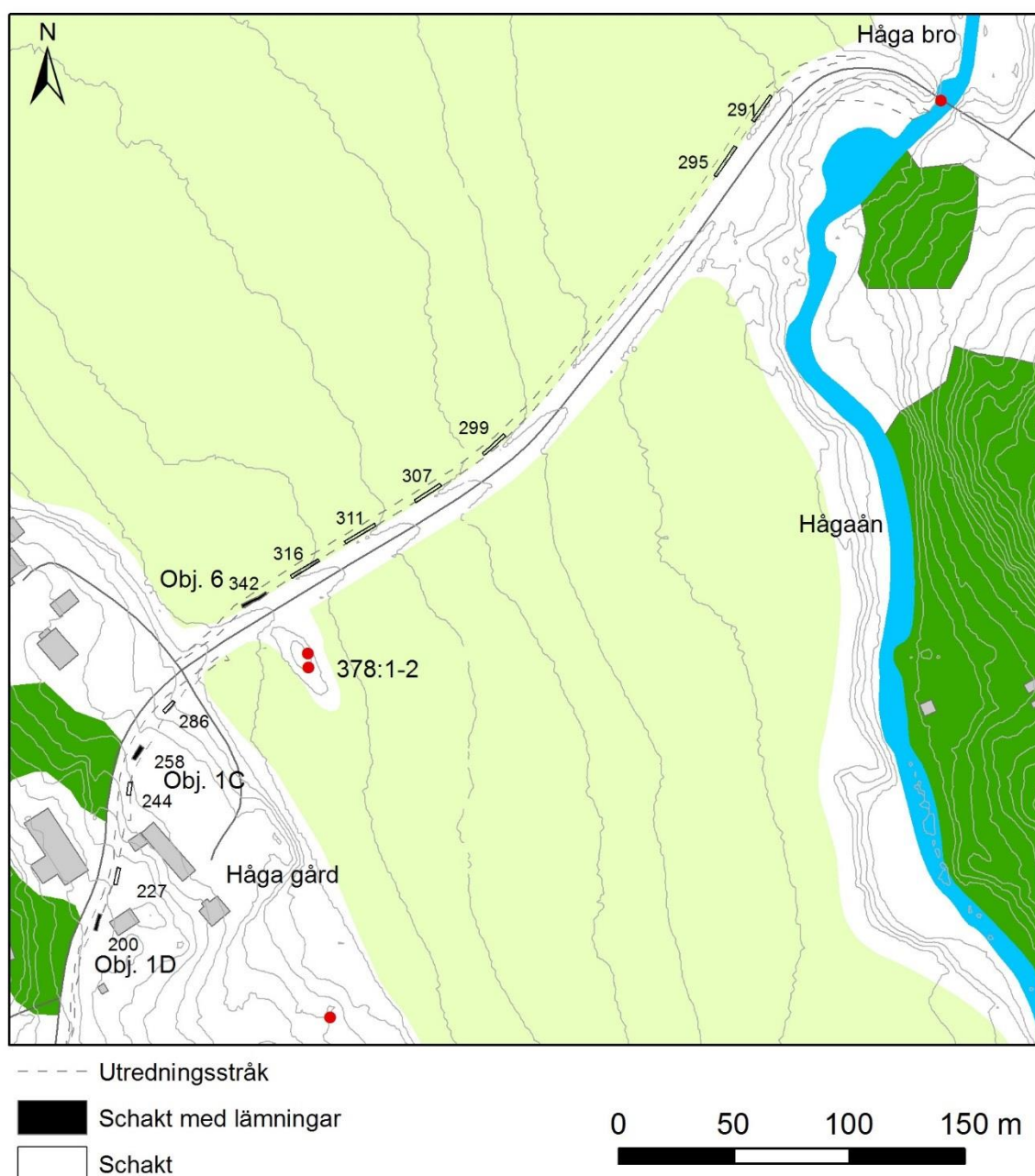

Figur 10. På krönet av en bergkulle direkt söder om Hågavägen ligger skålgroparna Uppsala 378:1-2. Mot söder.

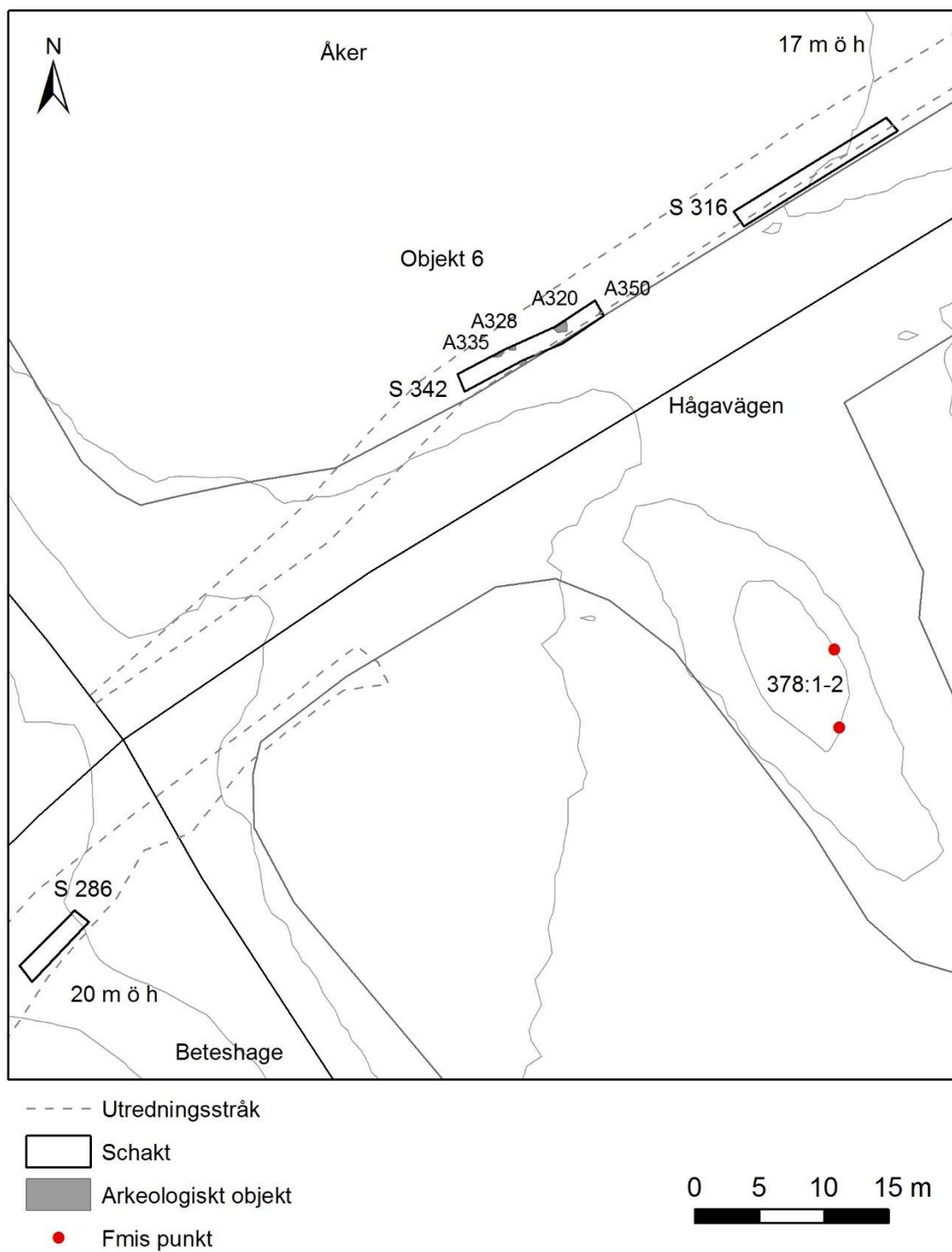
Etapp 2 – Schaktgrävning

Inom utredningsstråket maskingrävdes tolv sökschakt med en sammanlagd yta på 184 m². Detta var mindre än den ursprungliga bedömningen och berodde på att utredningsstråket i vissa partier var smalare än beräknat. Schakten var 6-15 m långa, 1,4 m breda och 0,2-1,1 m djupa (Bilaga 2).

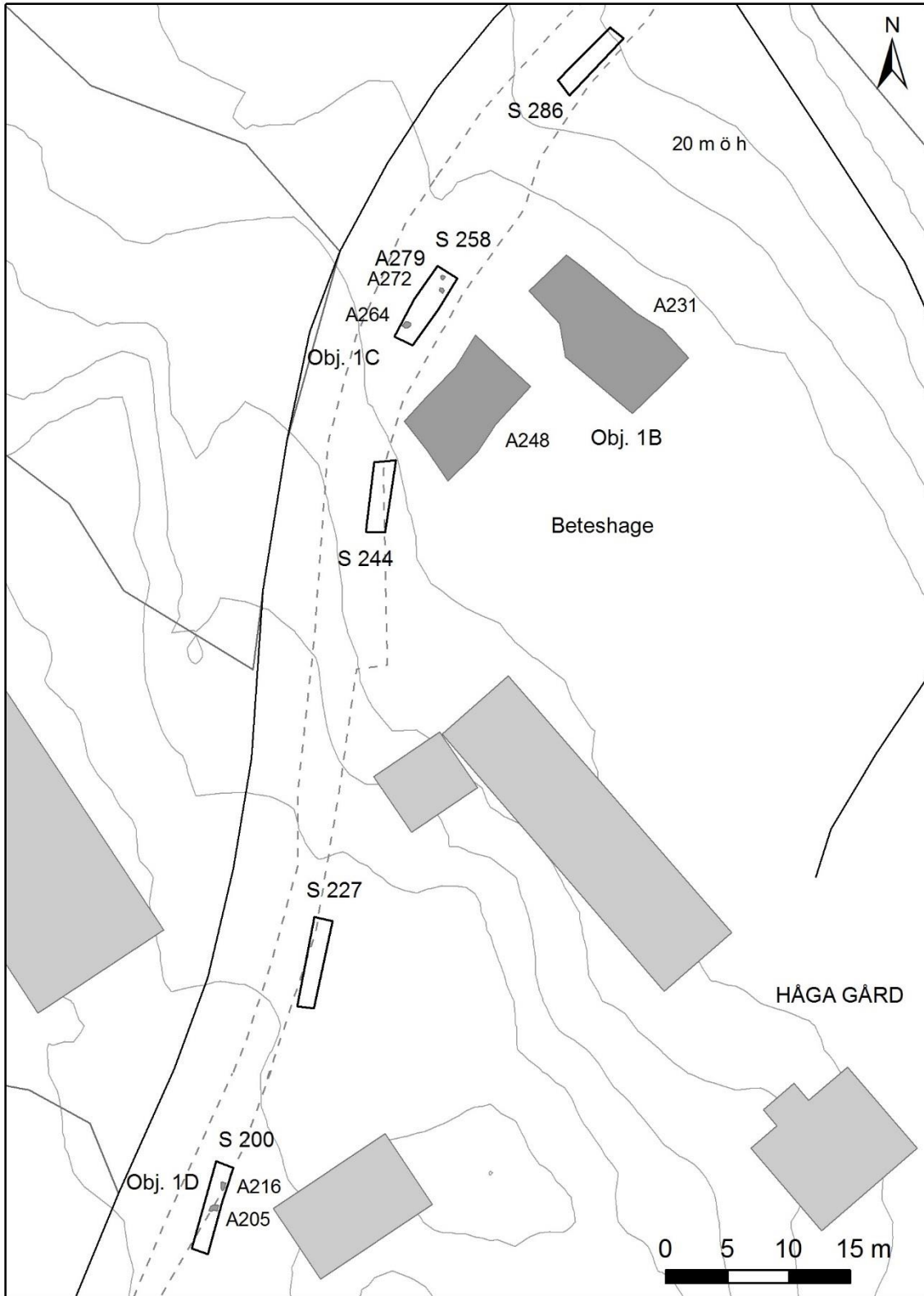
Schakten var fördelade på fyra områden. Längst i öster grävdes schakt nära Håga bro och i anslutning till platsen för bebyggelsen enligt kartan 1787 (fig. 11). Ett andra område var i den västra delen av åkermarken, i anslutning till skålgropslokalen Uppsala 378:1-2. Det tredje området var i beteshagen i den nedre delen av impedimentmarken. Slutligen grävdes schakt på gårdsplanen högre upp i sluttningen.

Figur 11. Schakt inom utredningsstråket och lämningar (Objekt 1C, 1D, 6). Skala 1:3 000.

Figur 12. Schakt och lämningar inom Objekt 6 i den västra delen av åkermarken. Skala 1:500.

Figur 13. Schakt och lämningar i beteshagen (Objekt 1C) och vid gårdsplanen (Objekt 1D). Teckenförklaring, se fig. 11. Skala 1:500.

Vid alla platser utom det sistnämnda låg utredningsstråket i åker eller betesmark direkt utanför dike och vägbank och därmed något lägre än vägen. På gårdsplanen låg utredningsstråket däremot direkt utanför vägens asfaltbeläggning och på samma nivå som denna. Utredningsstråkets och därmed schaktens direkta anslutning till vägen ledde av säkerhetsskäl till att schaktning, dokumentation och igenläggning skedde i en sammanhållen sekvens. Söder om gårdsplanen grävdes inga schakt eftersom utredningsstråket omfattade en mycket smal remsa som huvudsakligen utgjordes av vägbank.

I det första området nära Håga bro grävdes två schakt (fig. 11). Underlaget utgjordes av brun lera. Inga tecken på vare sig äldre lämningar eller den bebyggelse som visas på kartan 1787 påträffades inte.

I de tre andra områdena påträffades däremot lämningar av äldre karaktär. Det andra området i den västra delen av åkermarken låg strax norr om berghällen med skålgroparna Uppsala 378:1-2. Fem schakt grävdes och i de västligaste utgjordes underlaget av ljus lera. I de två östra schakten fanns däremot mörk postglacial lera. I schaktet längst i väster (S 342) påträffades lämningar – *Objekt 6* (fig. 12). De utgjordes av två härdar (A320, 335), ett stolphål (A328) och en nedgrävning (A350), samtliga av förhistorisk karaktär.

Figur 14. På en avsats i en beteshage vid Håga gård fanns Objekt 1C som bestod av två härdar och en nedgrävning i schakt 258. Mot nordost.

Inom det tredje området i beteshagen fanns en plåtåartad avsats som hade en brant sluttning ned mot åkermarken (fig. 14). Två schakt grävdes på avsatsen och ett i sluttningen (fig. 13). I det sistnämnda schaktet (S 286) visade sig berggrunden ligga på 0,2 m djup och täcktes delvis av ett tunnare moränskikt. I schakten på avsatsen utgjordes underlaget av lerig silt och stenar, varav några markfasta. I ett schakt (S 258) påträffades lämningar – *Objekt 1C*. Där fanns två härdar (A272, 279) och en nedgrävning (A264). I nära anslutning till schaktet låg husgrunderna A231 och 248 inom Objekt 1B.

Håga gårds gårdsplan utgjorde det fjärde området. Gårdsplanen misstänktes före schaktgrävningen delvis kunna vara uppfylld, eftersom den hade en relativt brant slänt mot byggnader i nordost. Å andra sidan fanns ett uppstickande bergskräon i öster. Två schakt grävdes och i det norra (S 227) fanns berggrunden på 0,8 m djup. Ända ned till berget ingick sprängsten och tegel i fyllningen. Även det södra schaktet (S 200) hade spår av sentida uppfyllningar, eftersom de översta 0,6 m av fyllningen innehöll rikligt med tegel och stenar (fig. 15). Därunder fanns ett 0,3-0,4 m tjockt lager med mörk lera med inslag av träkol och mindre stenar. Till karaktären liknade det ett äldre odlingslager. Lager med naturligt avsatt lerig silt fanns på 1,1 m djup. På denna nivå framkom nedgrävningen A205 och stolphålet A216 – *Objekt 1D*.

Figur 15. På gårdsplanen invid vägen fanns tjocka uppfyllningar, med rikliga inslag av tegel. Under dessa fanns Objekt 1D som bestod av ett möjligt odlingslager, en nedgrävning och ett stolphål av förhistorisk karaktär. Mot norr.

Diskussion och antikvarisk bedömning

Stråket för utredningsområdet ger ett snitt genom såväl högre som lägre belägen mark mellan Håga gård och Håga bro över Hågaån. I grannskapet finns omfattande lämningar från bronsålder, däribland Hågahögen. Eftersom nivåerna i den västra delen av utredningsområdet ligger på upp till 28 m ö h, finns förutsättningar för att det skulle kunna finnas lämningar från bronsålder där. Både boplatslämningarna Objekt 1C och 1D kan möjligen ha bronsåldersdateringar.

I Uppsalas omgivningar är överplöjda lämningar från äldre järnålder vanliga. En sådan är boplatzen Uppsala 550:1 väster om Håga (Göthberg & Holmström 1998). Motsvarigheter till dessa skulle boplatslämningarna Objekt 1C, 1D och 6 kunna vara. Noterbart är den rumsliga anslutningen mellan den förra och skålgropsförekomsten Uppsala 378:1-2. Det skulle möjligen även kunna tyda på ett kronologiskt samband.

En tydlig närvaro vid Håga under yngre järnålder visas av gravfälten Uppsala 359:1 och 362:1. I nära anslutning till gravfälten finns bytomten (Objekt 1A) för Håga enligt kartor från 1600-talet och framåt. Rimligen innebär det också att medeltid är representerad i området. Erfarenheter från undersökningar i Mälardalen, särskilt i Stockholms län, visar att lämningar från denna period kan förekomma både inom och utanför bytomten (Beronius Jörpeland 2010). En konsekvens är då också att lämningarna Objekt 1C, 1D och 6 helt eller delvis kan tillhöra yngre järnålder eller medeltid.

Inom bytomten kan husgrunderna Objekt 1B att döma av överensstämmelser med kartor tillhöra 1800-talets mitt.

Under 1700- och 1800-tal har bebyggelser tillhörande torpen eller backstugorna Objekt 2 och 3 funnits i anslutning till Hågaån. Av dessa har dock inga tydliga spår lokaliserats. De har dessutom att döma av kartor varit belägna utanför utredningsstråket. Även den bro (Objekt 4) som finns belagd på kartor saknas konkreta spår av, samt har varit belägen utanför utredningsstråket.

Antikvarisk bedömning

Vid utredningen har lämningar av olika karaktär lokaliserats inom eller i anslutning till utredningsstråket för gång och cykelvägen till Håga. Av de påträffades lämningarna kan Objekt 1C, 1D och 6 ges den antikvariska bedömningen *Fornlämning*, på grund av de ingående arkeologiska objektens utseende och belägenhet. För att kunna datera är åtminstone en förundersökning nödvändig.

Bytomten för Håga (Objekt 1A) har avgränsats efter äldre lantmäterikartor, främst kartan över storskiftet från 1772. Dess norra del är bebyggd, medan bebyggelse har avhysts i den södra delen. Förekomsten av bebyggelse medför att den får den antikvariska bedömningen *Övrig kulturhistorisk lämning*. Inom bytomten ligger husgrunderna som utgör Objekt 1B, vilka utifrån överensstämmelse med hus på en karta från 1864 kan ges den antikvariska bedömningen *Övrig kulturhistorisk lämning*.

Bebyggelserna Objekt 2 och 3 samt bron Objekt 4 har enbart belägg i kartor från 1600-tal till tidigt 1900-tal. Inga synliga lämningar har kunnat kopplas till dem. De får därför den antikvariska bedömningen *Uppgift om*.

Administrativa uppgifter

Plats: Håga 10:18 & 10:35, Uppsala socken, Uppsala kommun, Uppsala län.

Undersökningstyp: Utredning etapp 1 och 2

Orsak till utredning: Bygge av GC-väg

Uppdragsgivare: Uppsala kommun

Fältarbetsperiod: 24 – 25 maj 2018.

Upplandsmuseets projektledare: Hans Göthberg

Upplandsmuseets personal: Joakim Kjellberg

Upplandsmuseets diarienummer: Ar-225-2018

Upplandsmuseets projektnummer: 8683

Länsstyrelsens diarienummer och beslutsdatum: dnr 431-2131-18, (2018-04-05).

Dokumentationsmaterial: Förvaras i Upplandsmuseets arkiv.

Fynd: Inga fynd tillvaratogs.

Referenser

Lantmäteriakter

Lantmäteristyrelsens arkiv

Bondkyrko socken

Flogsta

Ägomätning 1635 B7-A4:13-14

Storskifte 1773 B7-5:2

Laga skifte 1851 B7-5:5

Håga

Ägomätning 1635 B7-A4:13-14

Storskifte 1772 B7-11:5

Norby

Storskifte 1787 B7-15:4

Lantmäterimyndigheten i Uppsalas arkiv

Bondkyrko socken

Håga

Arealavmätning 1690 03-BON-11

Laga skifte 1864 03-BON-137

Norby

Ägoutbyte 1903 03-BON-156

Rikets allmänna kartverks arkiv

Generalstabskartan 1867 och 1943

Blad Uppsala (J243-84-1)

Häradsekonomiska kartan 1859-63

Blad Uppsala (J112-84-7)

Litteratur

- Almgren, Oscar. 1905. Kung Björns hög och andra fornlämningar vid Håga. KVHAA. Stockholm.
- Almquist, Johan Axel. 1931. Frälsegodsens i Sverige under storhetstiden med särskild hänsyn till proveniens och säteribildning. Första delen. Stockholms och Uppsala län. Band 1. Inledning och tabeller. Stockholm.
- Bennett, Agneta. 1978. Rapport över efterundersökning av skadat boplotsområde vid Håga by, Bondkyrko sn, Uppland. Riksantikvarieämbetet. (Arkivrapport).
- Beromius Jörpeland, Lena. 2010. Medeltida landsbebyggelse i Stockholms län. FoU-projekt. Riksantikvarieämbetet. UV Mitt, rapport 2010:8. Stockholm.
- DMS. 1984. Det Medeltida Sverige. Band 1 Uppland: 2 Tiundaland, Ulleråker, Vaksala, Uppsala stad. Dahlbäck, Göran, Ferm, Olle, Rahmqvist, Sigurd. (red.). KVHAA. Stockholm.
- Forsberg, Lena & Hjärthner-Holdar, Eva. 1985. Ett ”titthål” med mersmak – vårens seminariegrävning i Håga. Fjölner 1985, häfte 3. Uppsala.
- Frölund, Per. 1996. Håga by. Arkeologisk utredning, Bondkyrko socken, Uppsala, Uppland. Riksantikvarieämbetet, UV Uppsala Rapport 1996:05. Uppsala.
- Gezelius, Lars. 2002. Rapport över antikvarisk kontroll av schaktning för fjärrvärmeledning inom Håga by, Håga 10:2, 10:7, 10:5, Bondkyrko sn, Uppland den 5-23.3.1984. Upplandsmuseet. (Arkivrapport).
- Göthberg, Hans & Holmström, Kaisa. 1999. En boplatz från bronsålder och järnålder i Håga. UV Uppsalas sista arkeologiska undersökning. Riksantikvarieämbetet, UV Uppsala Rapport 1997:60. Stockholm.
- Ojala, Karin. 2016. I bronsålderns gränsland. Uppland och frågan om östliga kontakter. OPIA 61. Uppsala.
- Wessén, Elias & Jansson, Sven B.F. 1951. Upplands runinskrifter. Tredje delen. Ulleråkers härad. KVHAA. Stockholm.
- Victor, Helena. 2002. Med graven som granne. Om bronsålderns kulthus. Aun 30. Uppsala.

Fornsök. FMIS. Riksantikvarieämbetets digitala fornlämningsregister.

Bilagor

Bilaga 1 – Lämninglista

Id	Typ	Längd m	Bredd m	Anmärkning	Schakt	Objekt
205	Nedgrävning	0,85	0,5	Lera, inslag av träkol, stenar	200	1D
216	Stolphål	0,75	0,4	Lera, -0,05 m st stenar	200	1D
231	Husgrund	13,0	4,4-6,7	Syllstenar, 0,2-0,3 m st	–	1B
248	Husgrund	10,0	5,6	Syllstenar, 0,2-0,3 m st	–	1B
264	Nedgrävning	0,55	0,5	Lera, -0,05 m st stenar	258	1C
272	Härd	0,4	0,35	Träkol/sot	258	1C
279	Härd	0,35	0,35	Träkol/sot	258	1C
320	Härd	1,1	0,65	Skärvsten, träkol/sot	342	6
328	Stolphål	0,6	0,35	Lera, 0,1 m st stenar	342	6
335	Härd	1,05	0,25	Skärvsten, träkol/sot, rödbränd lera	342	6
350	Nedgrävning	0,3	0,25	Lera	342	6

Bilaga 2 – Schaktlista

Id	Längd – m	Yta – m ²	Djup – m	Underlag	Övrigt
200	7	11	1,1	Lerig silt	A205, 216, odlingslager
227	7	10	0,8	Berg	Uppfyllda massor
244	6	10	0,5	Lera, stenar	–
258	7	13	0,4	Lera, markfasta stenar	A264, 272, 279
286	6	9	0,2	Berg, morän	–
291	13	18	0,3	Lera	–
295	15	20	0,25	Lera	–
299	12	17	0,4	Mörk postglacial lera	Dike
307	13	19	0,4	Mörk postglacial lera	–
311	15	21	0,3	Ljus lera	–
316	14	19	0,3	Ljus lera	–
342	12	17	0,4	Ljus lera	A320, 328, 335, 350